

Školitelský posudek na diplomovou práci

Dr. Phil. Rudolf Kučera, PhD.

Praha, 2. 6. 2016

Tereza Kaiserová, *Der lange Weg zum Wandel der Familienprogrammatik der CDU*

Diplomová práce si klade za cíl osvětlit proměnu konceptů rodinné politiky CDU od poválečné éry do roku 2009i. Sleduje přitom proměny představ strany o postavení mužů a žen ve společnosti a proměňující se ideologické pozadí formulování rodinné politiky na pozadí sociálních a politických dějin SRN druhé poloviny 20. století. Práce je strukturována do dvou hlavních oddílů, přičemž jádro tvoří oddíl druhý, který je vnitřně uspořádán v souladu s periodizací celé problematiky do čtyř nejdůležitějších fází, odvozených od postavení CDU na německé politické scéně. První kapitola empirické části se tak věnuje první vládní etapě strany v letech 1949-1969, následně autorka přechází k období opozičnímu (1969-1982), sleduje vývoj rodinně-politické programatiky strany v období jejího druhého vládního angažmá v letech 1982-1998 a celou práci uzavírá analýza období, které shrnuje jak další pobyt strany v opozici, tak i její zapojení do velké koalice s SPD (léta 1998-2009).

Jako hlavní pramen používá autorka stranické programy a diskuse, které kolem nich probíhaly, přičemž svou analýzu vhodně umísťuje do kontextu širšího sociálního vývoje poválečné SRN. Ten je rekonstruován primárně pomocí aktuální literatury k sociálním dějinám SRN i ke stranickým dějinám CDU. Každá ze čtyř hlavních kapitol sleduje stejnou logiku, kdy je nejdřív představen sociálně-historický vývoj SRN, následně text přechází k analýze strategií a proměn, kterými na tento vývoj reagovala samotná CDU a kapitola je následně uzavřena analýzou proměny rodinně-politické programatiky strany. Tento v podstatě hierarchický, kaskádový model autorce umožňuje rekonstruovat proměny představ o rodinně a na ní navázané politice ve velmi širokém společenském kontextu a plasticky ukázat vzájemnou provázanost sociálních, politicko-stranických i konceptuálních dějin.

Autorka tak rekonstruuje ustavení původního ideálního obrazu rodiny v řadách CDU, které po druhé světové válce korespondovalo s konzervativním milieu jejích členů a které upřednostňovalo „jednokarierní model“ muže živitele a ženy pečovatelky, přičemž rodina byla primárně chápána jako manželský svazek, v jehož rámci dochází k výchově dětí. Narození dětí tak z hlediska CDU automaticky znamenalo odchod matky ze sféry placené

práce, která byla nadále vyhrazena mužům. První náznaky k redefinici tohoto základního chápání kategorie rodiny nalézá autorka již na přelomu 50. a 60. let, kdy v rámci „Kolínského manifestu“ (1961) CDU poprvé veřejně artikulovala požadavky na rovnější zapojení žen do sféry placené práce a začala rozvíjet první úvahy směřující k rozšíření veřejné péče o předškolní děti.

Tyto první náznaky poté procházely další kultivací v 70. a na počátku 80. letech, kdy byla již opoziční CDU strana konfrontována s dopadem hlubokých sociálních změn 60. let. Generační revolta, větší zapojení žen do terciálního vzdělávání a obrat k postmateriálním hodnotám posunul i původně vyhraněně konzervativní stranu k promýšlení nových konceptů nejen rodinné politiky, ale stranické politiky jako takové. Autorka velmi pozorně sleduje jak vnitřní proměnu fungování CDU směrem k větší demokratizaci a k diskusi o zásadních programových otázkách, tak i dopad těchto procesů na konkrétní segment rodinné programatiky. Ta v těchto letech přestala sledovat vyhraněně konzervativní logiku oddělených sfér ustavenou v podstatě již během 19. století. Místo toho se posouvala směrem k logice, kterou autorka trefně označuje jako „buď a nebo“, tedy princip, který měl umožňovat zejména ženám se rozhodnout mezi profesní dráhou a péčí o rodinu, přičemž cestou k sjednocené obojího byl primárně „trojfázový model“, který měl umožnit ženám po určité době, věnované výchově dětí, návrat do zaměstnání.

Tato programová východiska posléze našla uplatnění během druhé vládní fáze CDU v letech 1982 – 1998. Autorka sleduje široký katalog opatření, které strana prosazovala, a které měly za úkol ulehčit ženám návrat do sféry placené práce. Zároveň poznamenává, že v této době, zejména po roce 1990, strana v podstatě převzala základní programová východiska svého největšího ideologického konkurenta SPD, stejně tak jako hnutí za ženskou emancipaci, která pouze kontextualizovala v rámci křesťanské myšlenkové tradice.

Jelikož se jazyk ženské emancipace stal od 90. let v podstatě společenským mainstreamem, nedošlo v rámci CDU k odklonu od této proměny ani během opoziční epizody po roce 1998, kdy se strana dostala pod palbu zejména církevní kritiky. Zásadní proměna pak byla dovršena v roce 1999 v rámci nového stranického programu, který obsahoval již zcela proměněnou definici rodiny, která byla zbavena své vazby na manželství či na péči o děti a nově akcentovala i roli mužů/otců v rámci dětské výchovy. Došlo tak k další redefinici, kdy byl koncept „buď a nebo“ nahrazen konceptem „i i“ (sowohl als auch), kdy stranická programatika výslovně sledovala hlavní cíl sjednocení profesních a rodinných kariér. Z původní konzervativní představy oddělených sfér se tak CDU dostala přes podporu

třífázového modelu v podstatě plně na sociálně-demokratické pozice, preferující sjednotitelnost životních rolí v čase a rovné postavení mužů a žen na pracovním trhu.

Celá práce je ve svých hlavních závěrech přesvědčivá a argumentativně vyspělá. Autorce se podařilo umístit současné, společensky debatované a velmi živé koncepty rodinné politiky nejsilnější německé strany do širokého historického kontextu a osvětlit tak genealogii současného stavu. Velkou předností je rovněž již zmíněná široká kontextualizace celého problému, který je umístěn do „velkých dějin“ poválečného sociálního a politického vývoje celé SRN. Autorka neupadla do pasti vyhraněného metodického přístupu, nýbrž vybírá si pro každý oddíl své práce vhodnou literaturu i otázky, které odvozuje zevnitř sledované problematiky. Sociálně-historické metodologické instrumentarium je tak doplněno dějinami politického stranictví i volnou variací na dějiny politických konceptů. Nelze rovněž přehlédnout, že autorka celou práci sepsala v německém jazyce, a to na velmi vysoké úrovni. Celý text je v podstatě bez chyb, dobře srozumitelný, psaný místy až idiomatičtější němčinou.

Během ústní obhajoby se doporučuji zaměřit na následující, dle mého soudu v práci opomenuté otázky:

- 1) Jaké důvody vedly autorku k naprostému vynechání demografické proměny (západo)německé společnosti, která se od 60. let stále více etnicky diverzifikovala, jako podstatného faktoru, ovlivňujícího proměnu rodinné programatiky CDU? Jak tedy strana reagovala na nárůst primárně muslimského elektorátu s převážně konzervativními rodinnými představami a jak je možné vysvětlit, že se tento nárůst výrazněji nepromítl ani do vnitřních stranických diskusí, ani do vlastních programatických dokumentů CDU?
- 2) Jaké jsou nevýhody zvoleného přístupu pro strukturování práce „od obecného ke konkrétnímu“, tedy od sociálně-historického kontextu směrem k dějinám jedné politické strany a následně ještě hlouběji k dějinám jedné sektorové politiky? Jak se autorka vypořádá s výtkou, že hierarchické působení proměny sociálních struktur na politickou stranu a následně proměny politické strany na politický program je v podstatě „sebenaplňující se proroctví“, kdy zvolená perspektiva již předurčuje výsledky analýzy?

Výše zmíněné otázky by měly sloužit k precizování hlavních empirických závěrů práce a k hlubší intelektuální reflexi zvoleného přístupu. Nemohou však nic změnit na tom, že

práce dle mého názoru zcela splňuje, v některých aspektech i výrazně překračuje požadavky kladené na diplomové práce a doporučuji ji proto k obhajobě s hodnocením „výborně“.

Rudolf Kučera (školitel)